

Wie goed doet... komt nooit in het journaal (en dat is een groot probleem)

(1) In Kapelle moest er een wachtlijst komen – niet voor vluchtelingen, maar voor vrijwilligers. De gemeente kondigde aan dat er tweehonderd
5 mensen uit Syrië zouden komen en een paar uur later hadden honderdvijftig bewoners zich gemeld. In Ootmarsum en Oud-Beijerland gebeurde hetzelfde. In die laatste
10 gemeente meldden zich zelfs meer vrijwilligers dan vluchtelingen.

(2) Terwijl het kabinet inzet op 'sobere opvang' staan er duizenden Nederlanders te dringen om te helpen. Terwijl intellectuelen soebatten over quota voor vluchtelingen zijn er voorlopig alleen quota voor vrijwilligers. Velen nemen ondertussen het heft in eigen handen. Zo puilt de
15 oude moskee in de Utrechtse wijk Lombok uit van de kledingpakketten.

(3) De sociale media doen hun naam ineens eer aan. "Wat er ook nodig is," zo schrijft een Amsterdamse
25 hulpverlener in *de Volkskrant*, "via oproepen op Facebook is het er binnen een paar uur." De dankbaarheid onder vluchtelingen is dan ook groot. In Utrecht schreven de vluchtelingen een brief aan de burgemeester: "Ons verblijf in uw stad was kort maar hartverwarmend. Weten dat [we] op de hulp van onze medemensen kunnen rekenen, geeft ons [...]
30 vertrouwen in het leven en de mensheid."

(4) Vertrouwen in de mensheid? Wacht even – voor veel mensen geldt eerder het tegenovergestelde.
40 We zijn in de afgelopen weken overspoeld met berichten over vechtpartijen, bestormingen en scheld-

kanonnades. Ik heb geen voorpagina gezien over een bijeenkomst waar
45 bewoners rustig met elkaar in gesprek gingen. En de reden is simpel: het goede is zo alomtegenwoordig dat we het niet zien, zeker niet op het journaal.

(5) Deze blindheid is niet zomaar iets van de laatste tijd. Het gaat ook verder dan de neiging van journalisten om te focussen op slecht nieuws. We hebben het hier over een oeroud
55 mensbeeld. Eeuwenlang hebben filosofen betoogd dat we ten diepste beesten zijn. Van Augustinus tot Hobbes tot Nietzsche tot Freud – wijsgeer na wijsgeer heeft geschreven dat de mens eigenlijk egoïstisch is en de beschaving slechts een dun laagje vernis.

(6) Pas in de afgelopen decennia zijn er honderden studies verschenen
65 waaruit blijkt dat dit mensbeeld simpelweg niet klopt. Natuurlijk, de meeste mensen zijn geen heiligen. Dat neemt echter niet weg dat we van nature geneigd zijn tot samenwerking en altruïsme.
70

(7) Mensen hebben allerlei redenen om anderen te helpen. Soms zijn ze intrinsiek gemotiveerd, soms willen ze hun reputatie opvijzelen, soms
75 apen ze anderen na. Hoe het ook zij: bijna de helft van de Nederlanders doet vrijwilligerswerk, 60 procent is bereid een buurtgenoot te helpen en één op de acht zou zelfs een vluchteling in huis willen nemen. Zogenaamd 'prosociaal' gedrag is niet uitzonderlijk. Het is het water waarin we zwemmen.

(8) Maar waar komt ons zwarte
85 mensbeeld dan vandaan? Het punt is
niet dat mensen denken dat ze zélf
egoïstisch zijn. Integendeel, uit de
meeste onderzoeken blijkt dat we
90 onszelf en onze directe omgeving
bovengemiddeld sociaal vinden. Pas
als het gaat over de mensen die we
niet kennen, worden we pessimis-
tischer. “Ik ben goed, wij zijn slecht”,
dat is het dominante mensbeeld. Het
95 eerste weten we uit ervaring, het
tweede zien we op televisie.

(9) Op 29 augustus 2005 brak de hel
los in New Orleans. Op 53 verschil-
lende plekken begaven de dijken het
100 waardoor maar liefst 80 procent van
de stad onderliep. De orkaan Katrina
werd de grootste natuurramp in de
geschiedenis van de Verenigde
Staten. Ten minste 1.836 mensen
105 kwamen om.

(10) Het duurde niet lang of de
kranten stonden vol met berichten
over plunderingen, verkrachtingen en
schietpartijen. Er deden allerlei ver-
halen de ronde over scherpschutters
110 die reddingshelikopters onder vuur
namen en gangsters die al plunde-
rend en verkrachtend door de straten
zwierven. De hoofdcommissaris van
de politie zei dat de stad weegleed in
115 anarchie en de gouverneur van
Louisiana vreesde hetzelfde: “Wat mij
het meest boos maakt, is dat rampen
als deze vaak het slechtste in men-
120 sen naar boven brengen.”

(11) Het was dit beeld van New
Orleans dat de wereld over ging.
“Het vernis van de beschaving is heel
dun”, kopte *de Volkskrant*. De filosoof
125 Ger Groot schreef in *De Groene
Amsterdammer* over “de verdamping
van de publieke moraal”. H.J.A.
Hofland piekerde in *NRC
Handelsblad* over “de versleten
130 remmen van de beschaving”.

Dezelfde krant liet een stuk van de
historicus Timothy Garton Ash
vertalen. Hij wond er geen doekjes
om: “Haal de basiselementen van het
135 ordelijke, beschaafde leven weg –
eten, onderdak, drinkwater, een
minimum aan persoonlijke veiligheid
– en wij vallen binnen een paar uur
terug in een hobbesiaanse¹⁾ oerstaat,
140 een oorlog van allen tegen allen. [...] de
meesten gaan het grootste deel
van de tijd een meedogenloze strijd
aan om te overleven als individu en
als soort. Een paar worden tijdelijk
145 engelen, de meesten worden weer
apen.”

(12) De Britse historicus vreesde dat
we zulke explosies van barbarij
steeds vaker zouden meemaken.

150 New Orleans had een klein gaatje
geopend in “de dunne korst op het
kolkende magma van de menselijke
natuur”. En de natuurramp had
duidelijk gemaakt wat er onder de
155 oppervlakte schuilt. Een monster.

(13) Pas veel later, toen de journa-
listen waren verdwenen, het water
was weggepompt en de columnisten
een nieuw onderwerp hadden gevon-
den, ontdekten wetenschappers dat
160 er iets heel anders was gebeurd in
New Orleans. De stad was niet
overspoeld door egoïsme en anar-
chie. De stad was overspoeld door
samenwerking, empathie en held-
165 haftigheid.

(14) Zeker, er waren voorbeelden
van asociaal gedrag te vinden. Maar
onderzoekers van het Disaster
170 Research Center van de Universiteit
van Delaware concludeerden in 2006
dat “de overweldigende meerderheid
van het spontane gedrag prosociaal
was”. Honderden groepen werden
175 geformeerd om mensen te redden.
Een van die groepen noemde zich de
Robin Hood Plunderaars: elf vrienden

die voedsel, kleren en medicijnen
uitdeelden onder de mensen in de
180 grootste nood.

(15) Het geluid van de scherp-
schutter bleek achteraf de klep van
een gastank te zijn. De hoofd-
commissaris moest uiteindelijk toe-
185 geven dat hij geen enkel officieel
verslag van moord of verkrachting
had. En inderdaad: er was veel
geplunderd, maar dan vooral door
groepen die samenwerkten om te
190 overleven, soms zelfs met de politie.
Individueel plundergedrag was zeld-
zaam en werd sterk afgekeurd.

(16) Katrina voldeed aan het weten-
schappelijke beeld van hoe mensen
195 op rampen reageren. Het Disaster
Research Center heeft op basis van
bijna 700 veldstudies vastgesteld dat
er – in tegenstelling tot wat je altijd in
films ziet – nooit totale paniek uit-
200 breekt en er nooit sprake is van een
vloedgolf van egoïsme. Het aantal
misdaden – moord, diefstal, ver-
krachting – daalt doorgaans. Mensen
blijven rustig, ze raken niet in shock
205 en ze komen snel in actie. “En hoe-
veel er ook geplunderd wordt,” zo
merkt een van de oprichters van het
onderzoekscentrum in Delaware op,
“het verbleekt altijd bij het wijdver-
210 spreide altruïsme dat leidt tot het
gratis en massale geven en delen
van goederen en diensten.”

(17) Het beeld dat geschetst wordt in
de media is steevast het omgekeerde
215 van wat er op de rampplek gebeurt.
Als de wereld vergaat, is het niet
ieder voor zich, maar een voor allen
en allen voor een. Als de dijken bre-
ken, worden we geen apen, zoals de
220 Britse historicus Timothy Garton Ash
verzuchtte, maar excelleren we juist
in menselijkheid.

(18) De ramp in New Orleans is een
extreem voorbeeld, maar de dyna-

225 miek is steeds dezelfde: er is een
collectieve tegenslag, er komt een
golf van samenwerking, die vervol-
gens weer de kop wordt ingedrukt
door de op hol geslagen nieuws-
230 fabriek. Dankzij jaren van onderzoek
weten we dat met name de televisie
ons wereldbeeld verpest. “Hoe meer
je televisie kijkt, hoe sneller je ge-
neigd bent om te denken dat mensen
235 inherent zelfzuchtig zijn”, zo conclu-
deert Matthieu Ricard op basis van
onderzoek van de Universiteit van
Pennsylvania. Dat heeft niets te
maken met de televisie zelf – het ligt
240 aan de inhoud van de programma’s
(programma’s met een positiever
mensbeeld kunnen goed gedrag
stimuleren).

(19) Neem de vluchtelingencrisis: als
245 mensen zich nu zorgen maken over
vechtpartijen, verkrachtingen en een
‘onhoudbare’ toestroom, dan heeft
dat alles te maken met wat ze op
televisie zien. De mensen met de
250 sterkste mening over vluchtelingen
hebben er vaak het minste mee te
maken. Natuurlijk, onze vrienden,
familie en burens vertrouwen we wel,
want die kennen we. Maar de rest
255 van Nederland, en de nieuwkomers?
Die kennen we alleen van televisie.

(20) Misschien begint een beter
mensbeeld met het vertellen van een
ander verhaal. Iedereen weet dat
egoïsme, racisme en haat bestaan.
Maar altruïsme en naastenliefde zijn
evengoed onderdeel van onze
260 natuur. En belangrijker nog: we
kunnen deze typisch menselijke
eigenschappen verder trainen en
stimuleren. Dat kan met construc-
tieve journalistiek, het kan in het
onderwijs en het kan door mensen bij
elkaar te brengen.

270 **(21)** Het punt is: mensen worden niet
goed of slecht geboren. Ze worden

geboren met de potentie om goed of
slecht te worden. In Nederland, een
van de veiligste en rijkste landen ter
275 wereld, zijn we al ver gekomen. Onze
beschaving is geen dun laagje
280 vernis, het is een dikke vetlaag die
ons warm houdt, zelfs als de dijken
doorbreken. Maar dat is geen reden
om op onze lauweren te rusten.

naar: Rutger Bregman

uit: www.decorrespondent.nl, geraadpleegd op 12 december 2016

Rutger Bregman is historicus en auteur.

noot 1 hobbesiaans: naar het idee van de Engelse filosoof Thomas Hobbes (1588-1679) die aangaf dat mensen van nature beesten zijn en dat beschaving het beest in de mens in toom houdt